

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

■ Re-membering Michael White (1948-2008)

Dorti Been

Terwijl Michael White op 31 maart van dit jaar in San Diego (VS) met vrienden en collega's aan het eten was, werd hij getroffen door twee hartinfarcten. De eerste berichten maakten duidelijk dat zijn situatie heel ernstig was. En toch bleef je hopen; een man die zo sportief is en gezond leeft... Op 4 april is hij overleden. Het is moeilijk voor te stellen dat iemand die jarenlang zo'n belangrijke en inspirerende rol speelde in ons vakgebied er niet meer is.

Michael groeide op als oudste zoon in een arbeidersgezin met drie kinderen. In zijn laatste boek, *Maps of Narrative Practice* (2007), schrijft hij in de inleiding hoe opwindend hij het als jongen vond om op zijn eigen fiets met een plat-tegrond de wereld buiten zijn wijk te verkennen. En die nieuwsgierigheid om nieuwe gebieden, werelden te ontdekken, de wegen en paadjes daarvan in kaart te brengen, is iets wat hem zijn hele leven heeft vergezeld.

Michael White heeft bewust het tijdperk van protest meegemaakt. Protest tegen de oorlog in Vietnam, protest tegen machtsongelijkheid en onderdrukking van bepaalde bevolkingsgroepen, mannen en vrouwen. Werkend als maatschappelijk werker/gezinstherapeut in een groot psychiatrisch staatsziekenhuis, ervoer hij hoe hulpverleners en cliënten/patiënten gevangen raakten in machtsrelaties die weinig heilzaam waren. Ook voelde hij zich toenemend ongemakkelijk over de richting waarin de systeemtherapie zich in de jaren zeventig ontwikkelde. De betekenis die in die tijd aan concepten als systeem, circulariteit en neutraliteit gegeven werd, verdoezelde niet alleen de machtsverschillen zelf maar ook de effecten ervan op onderlinge relaties. Daarbij ging het over machtsongelijkheid tussen mannen en vrouwen, tussen verschillende klassen en verschillende etnische groepen. Overigens stond White in die tijd niet alleen in deze kritiek. Hij ontmoette David Epston, en samen met hem kwam hij in contact met het werk van de Franse filosoof Michel Foucault.

Met name het idee dat machtsverhoudingen tussen mensen in taal tot uitdrukking worden gebracht, inspireerde White om een hele nieuwe grammatica binnen de gezinstherapie te ontwikkelen. Hij introduceerde begrippen als discoursen, dominante en gemarginaliseerde verhalen, uitzonderingen, voor-

keursverhalen, externaliseren, deconstrueren, etc. Een nieuw taalgebruik, dat mogelijkheden biedt te ontsnappen aan de effecten van een inperkend verhaal. Kortom, samen met David Epston introduceerde hij het verhaal als centrale metafoor in de gezinstherapie; daarmee was hij een van de grondleggers van de narratieve therapie en het narratief georiënteerde opbouwwerk. Ik noem expliciet het opbouwwerk omdat werken met bepaalde groepen (bijvoorbeeld aboriginals) altijd een belangrijk onderdeel van zijn werk is gebleven.

Deze zomer was het twaalf jaar geleden dat Michael White voor het eerst naar Nederland kwam, naar Groningen. Vanaf die tijd hebben ik en de andere leden van het Platform Systeemtherapie Noord Nederland ons laten beïnvloeden door ideeën uit de narratieve theorie en praktijk. We volgden conferenties, workshops en intensieve cursussen in Adelaide, Australië en organiseerden zelf workshops en ontmoetingen met andere leden van de narratieve gemeenschap. We verdiepten ons uitvoerig in de narratieve vakliteratuur. En in die verdieping nam Michael White een belangrijke plaats in. Niet dat hij zo makkelijk schreef, want zijn geschreven werk is niet altijd even toegankelijk voor iemand die zich voor het eerst met deze richting wil bezighouden. Consequent en zorgvuldig streefde hij een taalgebruik na dat niet essentialistisch is en mensen niet vastzet in omschrijvingen (zoals ‘iemand is depressief’). Hij heeft een heel nieuw vocabulaire en een nieuwe grammatica uitgewerkt waarin je samen met cliënten toegang kunt krijgen tot andere werelden: de wereld van hoop, dromen en intenties.

Uit de veelheid van concepten die hij heeft ontwikkeld, wil ik er twee noemen, ‘absent but implicit’ (White, 2000) en ‘re-membering’-gesprekken (White, 2007). Het zijn concepten die voor veel collega’s belangrijk zijn geworden.

In ‘absent but implicit’ gaat het over iets wat niet gezegd of verhaald wordt, maar wel verwijst naar iets dat impliciet aanwezig is. Vooral in situaties waarin wanhoop, waardeloosheid, levensmoeheid of angst overweldigend aanwezig zijn in iemands leven, helpt dit idee van ‘absent but implicit’ mij het besef levend te houden dat er een andere kant is, namelijk hoop, waardevolheid, levenslust. Bijvoorbeeld als het gevoel van hopeloosheid en uitzichtloosheid bij een asielzoekende cliënt heel sterk is, helpt het om er niet alleen in geïnteresseerd te zijn hoe de wanhoop er precies uitziet, de omstandigheden waarin die wanhoop opgeroepen wordt, wat de wanhoop zegt en welke effecten de wanhoop in iemands leven heeft, maar ook te vragen waar de wanhoop tegen getuigt of een verklaring van is: ‘Vindt u het goed dat ik u een paar vragen stel

over waartegen deze wanhoop protesteert?’ Dus vragen naar iets dat impliciet aanwezig is.

Een ander concept, dit keer geïnspireerd door de cultureel antropologe Barbara Meyerhoff, zijn ‘re-membering’-gesprekken. Re-membering valt moeilijk te vertalen omdat het Engelse woord zo goed weergeeft waar het om gaat: iemand opnieuw lid maken van. De achtergrondgedachte daarbij is dat de iemands identiteit vorm krijgt in diverse relaties met mensen die mede betekenis geven aan zijn of haar leven. Deze mensen zijn als het ware leden van iemands ‘identiteitenclub’. ‘Re-membering’-gesprekken bieden de mogelijkheid het ledenbestand van je identiteitenclub te herzien, door sommige leden naar voren te halen en anderen een minder prominente plaats te geven. Deze clubleden kunnen bestaande personen zijn, mensen uit het verleden, dieren, helden uit boeken, etc.

In een intensieve cursus die ik volgde op Dulwich Center in Adelaide, heb ik aan den lijve ervaren hoe verrijkend en versterkend een ‘re-membering’-gesprek werkt. In het interview dat Michael White met mij hield (een soort sessie als onderdeel van de cursus) kwam, voor mij heel onverwachts, mijn grootvader als belangrijk persoon tevoorschijn. Belangrijke vragen in dat gesprek waren vragen naar de betekenis die ik in mijn grootvaders leven had. Sinds die tijd heb ik mijn grootvader als belangrijk lid (*member*) aan mijn ‘club van professionele identiteiten’ toegevoegd. Ik ben Michael daarvoor dankbaar.

Michael White heeft hard gewerkt: therapieën gegeven, opbouwwerkactiviteiten gedaan, in heel veel landen cursussen gegeven en op conferenties gesproken. Hij werkte met volwassenen, jongeren en kinderen. In het werken met kinderen zag je een heel speelse en humorvolle kant van hem. Wie kent niet het verhaal of de band over ‘Sneaky Poo’ (White, 1989)?

Een van mijn dierbare herinneringen aan hem is dat hij op een podium voor een groot publiek een lezing hield tijdens een narratieve conferentie. Lilly, de toen zesjarige dochter van Jill Freedman en Gene Combs, zat wat verder weg op het podium aan een tafeltje te tekenen. Op een gegeven moment stond ze op, liep over het podium naar Michael toe en overhandigde hem een briefje met daarop geschreven ‘good job!’. Opgelucht haalde hij adem: ‘Wat is het toch een geruststelling en een steun dat iemand je laat merken dat je het goed doet. Ik ben toch elke keer weer zenuwachtig en dan is zoiets zo belangrijk voor me. Dank je Lilly’. En hij meende het.

Michael White zou eind van dit jaar zestig worden. Hij laat ons een geweldige

erfenis na waaraan we jaren verder kunnen bouwen. En daarbij denk ik niet alleen aan de vele artikelen, boeken en herinneringen, maar ook aan de vele mensen die elkaar dankzij zijn gedachtegoed hebben leren kennen. Voor velen zal hij een zeer gewaardeerd lid blijven van zijn of haar 'club van professionele identiteiten'.

Literatuur

White, M. (1989). *Selected papers*. Adelaide: Dulwich Centre Publications.

White, M. (2000). *Reflections on narrative practice: essays & interviews*. Adelaide: Dulwich Centre Publications.

White, M. (2007). *Maps of narrative practice*. New York/London: Norton.